

สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส*

COMPETENCIES RELATED TO INSTRUCTIONAL MANAGEMENT BASED ON THE COMPETENCY-BASED CURRICULUM AMONG TEACHERS IN EDUCATIONAL OPPORTUNITY EXPANSION SCHOOLS

พิชญา สุวรรณโน¹, ปิยดา จิงวังสะ^{2*}, เจริญ บุญวรรณโน¹, ประมาณ เทพสงเคราะห์², ประภาศ ปานเจียง¹,
วัชรระ ชัยเขต², รัชณี ทองเงิน³

Pitchaya Suwanno¹, Piyada Jingwangsa^{2*}, Jaraja Boonwanno¹, Praman Tepsongkroh², Prapas Panjeang¹,
Wachara Chaiyakhet², Ratchanee Tong-Ngern³

¹คณะศึกษาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

¹Faculty of Education and Liberal Arts, Hatyai University, Songkhla, Thailand

²วิทยาลัยนานาชาติดิษยะศรีน มหาวิทยาลัยหาดใหญ่ สงขลา ประเทศไทย

²Didyasarin International College, Hatyai University, Songkhla, Thailand

³คณะกรรมการติดตามตรวจสอบ ประเมินผลและนิเทศการศึกษา สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล สตูล ประเทศไทย

³Educational Supervision and Evaluation Committee, Satun Primary Educational Service Area Office, Satun, Thailand

*Corresponding author E-mail: piyada@hu.ac.th

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นแบบผสมผสานเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่อง 2) ประเมินความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะโรงเรียนขยายโอกาส และ 3) เสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส กลุ่มตัวอย่างเป็นครูและผู้บริหารจากโรงเรียนนาร่องจังหวัดสตูลและปัตตานี 29 คน โรงเรียนขยายโอกาสจังหวัดสงขลา 217 คน โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิจัย คือ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าร้อยละ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสังเคราะห์นำเสนอเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า 1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่อง อันประกอบด้วย 6 สมรรถนะหลัก โดย 3 อันดับแรกที่ครูต้องการพัฒนามากที่สุด คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน 2) ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ครูต้องการพัฒนาการสอนแบบเชิงรุกสูงสุด ($\bar{X}$ = 3.98) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ($\bar{X}$ = 3.91) และด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X}$ = 3.89) และ 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ครูควรได้รับการพัฒนาอย่างน้อย 4 ด้าน ได้แก่ 3.1) องค์ความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 3.2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3.3) การวัดและประเมินผล และ 3.4) การสร้างนวัตกรรม/เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมควรเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการพร้อมการให้คำปรึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ: สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้, หลักสูตรฐานสมรรถนะ, ครูโรงเรียนขยายโอกาส

Abstract

This research employed a mixed-methods design, integrating both qualitative and quantitative approaches. The objectives were: 1) To investigate the teaching competencies based on the competency-based curriculum among teachers in schools of Educational Sandbox, 2) To assess the professional development needs of teachers in educational opportunity expansion schools regarding competency-based teaching, and 3) To propose guidelines for developing teachers' competencies in implementing the competency-based curriculum. The sample comprised 29 teachers and administrators from schools in the Educational Sandbox in Satun and Pattani Provinces, as well as 217 teachers from educational opportunity expansion schools in Songkhla Province, selected through purposive sampling. Research instruments included interview forms and questionnaires. Data were analyzed using means, standard deviations, and percentages, with results synthesized and presented descriptively. The findings revealed that: 1) The competencies of teachers in pilot schools consisted of six core competencies. The top three competencies most in need of development were curriculum management and instructional practice, learner development, and classroom management. 2) Regarding the development needs in learning management on Competency-based curriculum of teachers in opportunity expansion schools, the highest need was active learning pedagogy ($\bar{X} = 3.98$), followed by authentic assessment ($\bar{X} = 3.91$), and instructional design ($\bar{X} = 3.89$). and 3) The proposed guidelines for teacher competency development in opportunity expansion schools emphasized at least four areas: 3.1) Competency-based curriculum knowledge, 3.2) Instructional design, 3.3) Assessment and evaluation, and 3.4) Innovation and technology for learning. The recommended development process should involve workshops combined with mentoring, consultation, and continuous follow-up.

Keywords: Learning Management Competency, Competency-Based Curriculum, Educational Opportunity Expansion School Teachers

บทนำ

การเรียนการสอนและการวัดประเมินผลโดยรวมของประเทศไทยในช่วงหลายปีที่ผ่านมาสะท้อนคุณภาพที่ยังไม่เป็นไปตามมาตรฐานที่ควรจะเป็น เห็นได้จากรายงานสรุปผลการทดสอบทางการศึกษาระดับชาตินำพื้นฐาน (O-NET) และการทดสอบสมรรถนะนักเรียนมาตรฐานสากล (PISA) ระดับนานาชาติ ทั้งนี้อาจเป็นผลสืบเนื่องจากการจัดการเรียนรู้ของครูยังขาดประสิทธิภาพและประสิทธิผล หลักสูตรขาดความยืดหยุ่น และไม่สามารถจัดการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ทักษะ และเจตคติไปใช้ได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น เพื่อช่วยยกระดับคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน รวมทั้งช่วยเสริมสร้างคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เกิดกับผู้เรียนได้อย่างแท้จริงและสอดคล้องกับสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน จึงจำเป็นต้องมีการปฏิรูปหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ให้สามารถพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติตนและปฏิบัติงานต่าง ๆ ได้จริง เพื่อไม่ให้ส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและคุณภาพของผู้เรียน โดยปรับหลักสูตรเดิมให้เป็นหลักสูตรฐานสมรรถนะ ซึ่งเป็นทางเลือกหนึ่งที่มีศักยภาพที่จะตอบโจทยปัญหาของครูและนักเรียนที่เกิดขึ้น เนื่องจากหลักสูตรฐานสมรรถนะเป็นหลักสูตรที่มีความยืดหยุ่น และการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาสมรรถนะที่จำเป็นต่อการใช้ชีวิต การทำงาน การเรียนรู้ และการแก้ปัญหาต่าง ๆ ช่วยให้ครูสามารถพัฒนาเด็กที่มีความพร้อม

แตกต่างกันให้ได้รับการพัฒนาเป็นลำดับขั้น รวมทั้งช่วยพัฒนาผู้เรียนให้เกิดสมรรถนะ สามารถปรับตัวได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงและความต้องการใหม่ ๆ ของสังคมและโลกในศตวรรษที่ 21 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

การปฏิรูปหลักสูตร จะนำพาประเทศไทยสู่ความเป็นเลิศทางการศึกษาและช่วยเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศ สอดคล้องกับแผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา พ.ศ. 2564 (ฉบับปรับปรุง) ที่มุ่งเน้นยกระดับคุณภาพของการจัดการศึกษา ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา และปฏิรูประบบการศึกษาให้มีประสิทธิภาพ สามารถรองรับความหลากหลายของการจัดการศึกษาและตอบโจทย์การพัฒนาของโลกอนาคต โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนทุกกลุ่มวัยได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพตามมาตรฐาน มีทักษะที่จำเป็นของโลกอนาคต สามารถแก้ปัญหาปรับตัว สื่อสาร และทำงานร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีประสิทธิภาพ มีวินัย มีนิสัยใฝ่เรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และเป็นพลเมืองที่รู้สิทธิและหน้าที่ มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ มีความรักและความภาคภูมิใจในความเป็นไทย โดยมีขอบเขตครอบคลุมทั้งการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางการศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยไปจนถึงระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา พัฒนาการจัดการเรียนการสอนสู่การเรียนรู้ฐานสมรรถนะ เพื่อตอบสนองการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 (แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง), 2564) สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะที่มุ่งเป้าหมายการพัฒนาไปที่ทักษะการทำได้ ไม่ใช่เพียงการมีความรู้เท่านั้น โดยจะระบุว่า ผู้เรียนในแต่ละช่วงวัยจะสามารถทำอะไรได้ กล่าวคือ ใช้ทักษะ (Skill) เป็นตัวนำโดยมีความรู้และเจตคติ/คุณลักษณะเป็นทัพหนุนอยู่เบื้องหลัง ซึ่งแตกต่างจากหลักสูตรปัจจุบันที่ครูมักจะใช้ความรู้ (Knowledge) เป็นตัวนำ ส่งผลให้นักเรียนขาดโอกาสในการนำความรู้ ทักษะ เจตคติ และคุณลักษณะต่าง ๆ ที่ได้เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในสถานการณ์ที่หลากหลาย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2563)

หลักสูตรฐานสมรรถนะจะมุ่งเน้นการวัดผลแบบสมรรถนะแทนการท่องจำเนื้อหา เพราะต้องการตรวจสอบว่าผู้เรียนสามารถนำความรู้มาใช้งานและต่อยอดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยกำหนดมาตรฐานสมรรถนะ (Competency Standards) ขึ้น เป็นสมรรถนะขั้นต่ำที่จำเป็นสำหรับผู้เรียน เพื่อบรรลุชีวิตอย่างมีคุณภาพ โดยทั่วไปมี 2 ลักษณะ ได้แก่ สมรรถนะหลัก (Core Competency) มีลักษณะเป็นสมรรถนะข้ามวิชาหรือคร่อมวิชาที่สามารถพัฒนาให้เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนได้ในสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลาย และสมรรถนะเฉพาะ Specific Competency เป็นสมรรถนะเฉพาะวิชา/สาขาวิชา เช่น ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยจะมีสมรรถนะเฉพาะของวิชา เช่น สมรรถนะด้านการพูดในโอกาสต่าง ๆ สมรรถนะด้านการประพันธ์ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2562) ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ต้องมีการสร้างกรอบมาตรฐานสมรรถนะเป็นตัวกำหนดความรู้ และทักษะที่คาดหวังว่าผู้เรียนจะสามารถปฏิบัติการงานหรือกิจกรรมต่าง ๆ ได้ เมื่อเรียนสำเร็จตามหลักสูตรที่สามารถวัดผลและประเมินผลได้ตามเกณฑ์การปฏิบัติที่กำหนด ทั้งนี้ กระบวนการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะ ได้มีการยอมรับอย่างแพร่หลายในระบบการศึกษาของรัฐที่สมาเนียบเมื่อเร็ว ๆ นี้ โดยเฉพาะการเปลี่ยนถ่ายกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นเนื้อหาไปสู่การเชี่ยวชาญทางด้านความรู้และทักษะ ซึ่งนำไปสู่การปรับเปลี่ยนอย่างกว้างขวางเพื่อพัฒนาคุณภาพการสอน และพบปัญหาในเรื่องของสมรรถนะครูที่นำไปประยุกต์ใช้ไม่เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผล เนื่องจากครูส่วนใหญ่ขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องการเรียนการสอนแบบฐานสมรรถนะ นอกจากนี้ ครูส่วนใหญ่ใช้กระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นความรู้ รวมถึงการประเมินที่เน้นประเมินความรู้อย่างเดียว และสุดท้าย คือ เน้นการสอนแบบครูเป็นศูนย์กลาง (Mkonongwa, L. M., 2018) ดังนั้น การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เกิดประสิทธิผลควรเริ่มจากการศึกษาสมรรถนะครู ทั้งสมรรถนะหลักและสมรรถนะประจำสายงาน ให้เห็นสมรรถนะการจัดการศึกษาในภาพรวม โดยเฉพาะครูโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาของประเทศไทย ซึ่งมีการเรียนการสอนทั้งระดับปฐมวัย ระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

จากบทบาทของคณะผู้วิจัยในสถาบันผลิตครู ทำให้มีโอกาสนิเทศติดตามและแลกเปลี่ยนเรียนรู้ด้านการปฏิบัติการสอนของนักศึกษาครูโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดสงขลาและจังหวัดใกล้เคียงกับครูพี่เลี้ยงและผู้บริหารสถานศึกษา ได้มีโอกาสสัมภาษณ์ครูเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรฐานสมรรถนะทำให้ทราบข้อมูลเบื้องต้นว่า ครูส่วนใหญ่แม้จะรับรู้นโยบายเกี่ยวกับการจัดการศึกษาฐานสมรรถนะตามนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ยังคงขาดความรู้ความเข้าใจที่่องแท่งเกี่ยวกับการออกแบบหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ และการประเมินผลเชิงสมรรถนะ ทำให้การดำเนินงานหลักสูตรเกิดความล่าช้า จึงควรเร่งพัฒนาสมรรถนะครูเรื่องหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างเร่งด่วนเพื่อปรับวิธีสอนของครูให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของกัมพล เจริญรักษ์ ที่ศึกษาการพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะในโรงเรียนนำร่องพื้นที่นวัตกรรม แล้วพบว่า ครูที่ได้รับการพัฒนาสามารถปรับวิธีการสอนและจัดกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้เชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้ผู้เรียนมีสมรรถนะ 3R x 8C สูงขึ้น มีความสุข สนุก และมีส่วนร่วมมากขึ้นในการเรียน (กัมพล เจริญรักษ์, 2565) ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส โดยเริ่มต้นศึกษาข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรฐานสมรรถนะของนักวิชาการหลายท่านนำมาสังเคราะห์และออกแบบข้อคำถามในการสร้างแบบสัมภาษณ์ สำหรับใช้เก็บข้อมูลจากการสะท้อนคิดของครูในโรงเรียนนำร่องที่มีประสบการณ์การใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ เพื่อนำข้อมูลที่ได้นำมาสร้างแบบสอบถามประเมินความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ดำเนินการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ และสังเคราะห์ความต้องการของครูมาประมวลผลและสรุปผลนำเสนอเป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะของครู เตรียมความพร้อมรองรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่จะมีประกาศใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อจัดการเรียนรู้ในสถานศึกษาขึ้นพื้นฐานพร้อมกันในอนาคต ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่สถานศึกษา บุคลากรครู และผู้เรียนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนำร่อง
2. เพื่อประเมินความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส
3. เพื่อนำเสนอแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของครูโรงเรียนขยายโอกาส

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานดำเนินการเก็บข้อมูลทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ดังนี้

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรการวิจัย ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนนำร่องที่เลือกใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในจังหวัดสตูล 14 โรงเรียน และจังหวัดปัตตานี 15 โรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน รวมทั้งสิ้น 29 คน ผู้บริหารหรือครูโรงเรียนขยายโอกาส จังหวัดสงขลา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา (สพป.สข) เขต 1 - 3 มีครูรวมทั้งสิ้น จำนวน 5,264 คน รวมประชากรทั้งสิ้น จำนวน 5,293 คน กลุ่มตัวอย่าง เป็นตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนนำร่องที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานีและตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนขยายโอกาส จังหวัดสงขลา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จังหวัดสงขลา เขต 1 - 3 ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจงตามความสมัครใจ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มที่ 1 เป็นกลุ่มที่ใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อสังเคราะห์สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครู ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนนำร่องที่ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานีที่ได้รับมอบหมายให้จัดทำหลักสูตรฐาน

สมรรถนะ โรงเรียนละ 1 คน รวม 29 คน และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มที่ตอบแบบสอบถามความต้องการพัฒนาตนเองด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะตามความสมัครใจ ทั้งครูที่มีประสบการณ์แล้วและครูที่ได้รับมอบหมายให้จัดทำหลักสูตรซึ่งอยู่ระหว่างศึกษาเรียนรู้วิธีการ ได้แก่ ตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนขยายโอกาส จังหวัดสงขลา สังกัด สพป.สข. เขต 1 - 3 อย่างน้อยโรงเรียนละ 2 คน รวมทั้งสิ้น 217 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Focus Group Discussion) นำสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่องในจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานี ที่มีประสบการณ์ด้านใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ บันทึกข้อมูลภาคสนาม นำมาประกอบการสังเคราะห์สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐาน และแบบสอบถามความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัด การเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาสจังหวัดสงขลา เพื่อประเมินความต้องการพัฒนาตนเองและสรุปข้อเสนอแนะสำหรับใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้ของครู

3. การสร้างและการหาคุณภาพเครื่องมือ

ดำเนินการสร้างเครื่องมือ ตามลำดับขั้น 1) ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน หลักการ แนวคิด ทฤษฎี และเอกสารงานวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ การสร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างและแบบสอบถาม 2) สังเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ 3) คัดเลือกเอกสารงานวิจัย 10 เรื่อง เพื่อนำมาสังเคราะห์ข้อมูลสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 4) สังเคราะห์ข้อมูลสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อเป็นกรอบในการสร้างเครื่องมือการวิจัย ได้ข้อสรุปว่า สมรรถนะครู มีทั้งหมด 2 สมรรถนะ คือ สมรรถนะหลัก จำนวน 5 สมรรถนะ ได้แก่ การมุ่งผลสัมฤทธิ์ การบริการที่ดี การพัฒนาตนเอง การทำงานเป็นทีม และจริยธรรมและจรรยาบรรณวิชาชีพครู และสมรรถนะประจำสายงาน จำนวน 6 สมรรถนะ ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวิเคราะห์ สังเคราะห์ และการวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน ภาวะผู้นำครู และการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ 5) สรุปผลการศึกษาเอกสารงานวิจัยแต่ละเรื่องได้ว่า มีสมรรถนะที่มุ่งเน้นแตกต่างกัน 5.1) ผลจากการสังเคราะห์สมรรถนะหลัก 5 สมรรถนะ มีเอกสารงานวิจัยที่กล่าวถึงสมรรถนะที่มุ่งเน้น 2 ด้าน ได้แก่ ด้านการพัฒนาตนเองและด้านจริยธรรมจรรยาบรรณวิชาชีพครู 5.2) ผลจากการสังเคราะห์สมรรถนะประจำสายงาน 6 สมรรถนะ ด้านที่มีความถี่ในการกล่าวถึงมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน และ 6) ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปกำหนดจุดประสงค์และข้อคำถามในสร้างแบบสอบถามโดยมุ่งเน้นสมรรถนะประจำสายงาน สรุปรายละเอียดการสร้างเครื่องมือ ได้ดังนี้

3.1 สร้างแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง เกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 1 ฉบับ ประกอบด้วย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 สภาพทั่วไปของตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนนาร่องจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานี จำนวน 2 ข้อ ประกอบด้วย 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบ ได้แก่ ชื่อ เพศ และอายุ 2) สถานศึกษาที่ทำงาน ได้แก่ ชื่อโรงเรียน และตำแหน่ง ส่วนที่ 2 ข้อคำถามและแลกเปลี่ยนในการสัมภาษณ์แบบกลุ่ม มีประเด็นคำถาม 6 ข้อ ประกอบด้วย 1) ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 3) สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียน 4) สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 5) กระบวนการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะในสถานศึกษา และ 6) ผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียน

3.2 สร้างแบบสอบถามความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครู โดยสังเคราะห์เนื้อหาตามองค์ประกอบของสมรรถนะประจำสายงาน มุ่งเน้นด้านการจัดการเรียนรู้ 5 ด้าน ได้แก่ การสร้างและพัฒนาหลักสูตร การออกแบบการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียน สื่อและนวัตกรรม

เทคโนโลยี และการวัดประเมินผลการเรียนรู้ โดยนำผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากตารางที่ 1 มาสร้างเป็นหัวข้อในแบบสอบถามความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ 1 ฉบับ มี 3 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบเลือกตอบ (Check list) จำนวน 7 ข้อ ประกอบด้วย เพศ อายุ ตำแหน่ง วิทยฐานะ ประสบการณ์การทำงานในสถานศึกษา วุฒิการศึกษาสูงสุด และสอนระดับชั้น ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุกที่ตรงกับการปฏิบัติที่เป็นจริงในสถานศึกษา 6 ประเด็น ประกอบด้วย 1) หลักสูตรฐานสมรรถนะ จำนวน 6 ข้อ 2) การวิเคราะห์สมรรถนะผู้เรียน จำนวน 5 ข้อ 3) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ จำนวน 13 ข้อ 4) การจัดการเรียนการสอนเชิงรุก จำนวน 9 ข้อ 5) สื่อและแหล่งการจัดการเรียนรู้ จำนวน 4 ข้อ และ 6) การวัดประเมินผลโดยเน้นสภาพจริงและตอบรับวัตถุประสงค์ จำนวน 10 ข้อ รวมทั้งสิ้น 47 ข้อย่อย โดยใช้รูปแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Likert Rating Scale) กำหนดเกณฑ์ความต้องการปฏิบัติเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ โดยให้คะแนนความคิดเห็นดังนี้

ค่าน้ำหนักคะแนน 5 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด

ค่าน้ำหนักคะแนน 4 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก

ค่าน้ำหนักคะแนน 3 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง

ค่าน้ำหนักคะแนน 2 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย

ค่าน้ำหนักคะแนน 1 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์ในการพิจารณาค่าระดับคะแนน กำหนดเกณฑ์การวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยแบบต่อเนื่อง ได้แก่ คะแนนเฉลี่ย 4.50 - 5.00 หมายถึง ความต้องการปฏิบัติอยู่ในระดับมากที่สุด คะแนนเฉลี่ย 3.50 - 4.49 หมายถึง ความต้องการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คะแนนเฉลี่ย 2.50 - 3.49 หมายถึง ความต้องการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง คะแนนเฉลี่ย 1.50 - 2.49 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติอยู่ในระดับน้อย และคะแนนเฉลี่ย 1.00 - 1.49 หมายถึง ความต้องการการปฏิบัติระดับน้อยที่สุด (ประคอง กรณสูตร, 2542) และ ตอนที่ 3 ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด จำนวน 2 ข้อ คือ 1) การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ควรพัฒนาเรื่องใด 2) กระบวนการเรียนรู้ที่พัฒนาสมรรถนะครูควรเป็นอย่างไร

ทั้งนี้ หลังจากสร้างแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม เรียบร้อยแล้ว ผู้วิจัยได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ตรวจสอบความถูกต้องเหมาะสมด้านภาษา ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) และค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) ได้ผลประเมินความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์การวิจัยของแบบสัมภาษณ์ กึ่งโครงสร้างเท่ากับ 1 และค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถามในแต่ละข้อคำถามที่เลือกนำไปใช้มีค่า IOC ตั้งแต่ 0.67 - 1.00 ส่วนข้อคำถามที่ไม่เป็นไปตามเกณฑ์ผู้วิจัยได้ตัดออก และได้ปรับปรุงแก้ไขเครื่องมือวิจัยตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ จากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับประชากรกลุ่มทดลองเป็นครูสังกัด สพป.สงขลา ปัตตานี และสตูล ที่กำลังศึกษาระดับปริญญาโทในมหาวิทยาลัยหาดใหญ่ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อหาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.91 เป็นค่าความเชื่อมั่นที่ยอมรับได้ ก่อนนำไปใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่าง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูล คณะผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สทนากลุ่ม และการตอบแบบสอบถาม โดยได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลหลักก่อนการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนา และการตอบแบบสอบถามผ่านระบบ Google Form ตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ ตามลำดับ

4.1 การเก็บข้อมูลจากโรงเรียนนาร่อง ดำเนินการ 1) ทำหนังสือผ่านสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสตูลและปัตตานี รวมถึงสำนักงานการศึกษาเอกชนจังหวัดปัตตานี ขออนุญาตสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group) ตัวแทนผู้บริหารหรือครูโรงเรียนนาร่องจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานีที่มีประสบการณ์ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) ประสานนัดหมายประชุมกลุ่มเพื่อสัมภาษณ์ครูผู้ให้ข้อมูลหลักในโรงเรียนนาร่อง 3) จัดประชุมกลุ่มย่อย จัดบันทึก บันทึกเสียง และถ่ายภาพขณะสัมภาษณ์ 2 ครั้ง ครั้งที่ 1 ลงพื้นที่จัดประชุมกลุ่มในห้องประชุม จังหวัดสตูล สัมภาษณ์กลุ่มตัวแทนครูและผู้บริหารโรงเรียนนาร่อง ที่มีประสบการณ์ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 15 โรงเรียน มีผู้เข้าร่วมโรงเรียนละ 1 - 2 คน รวมจำนวน 20 คน ครั้งที่ 2 จัดประชุมกลุ่มแบบออนไลน์ผ่านระบบ Google Meets สัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายตัวแทนครูและผู้บริหารโรงเรียนนาร่องที่มีประสบการณ์ใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 15 โรงเรียน มีผู้เข้าร่วม จำนวน 9 คน รวมผู้เข้าร่วมทั้งหมด จำนวน 29 คน ลักษณะการประชุมกลุ่มเป็นการสนทนาพูดคุยแบบธรรมชาติ เพื่อให้กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลอย่างครบถ้วน และหาจุดร่วมความต้องการ โดยใช้รูปแบบการสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และ 4) รวบรวมข้อมูลมาวิเคราะห์และสรุปผล

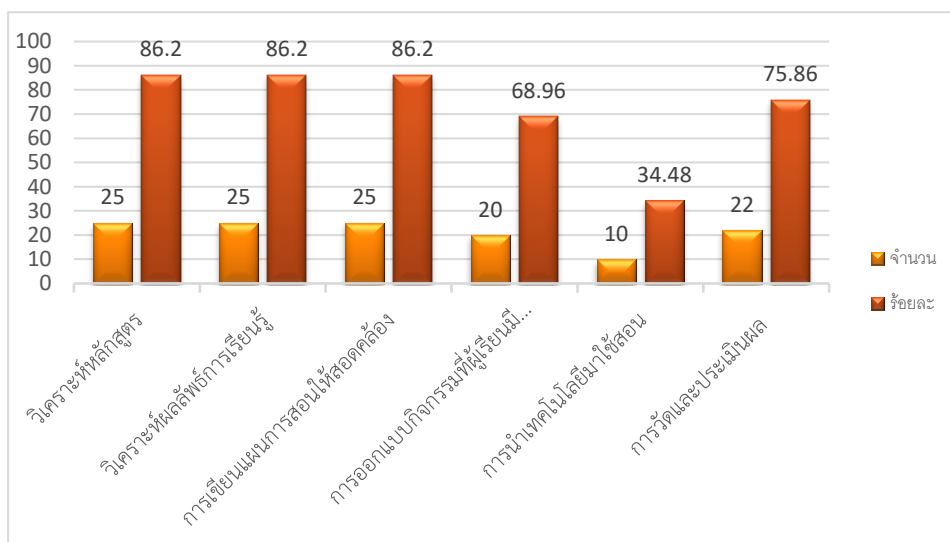
4.2 การเก็บข้อมูลจากโรงเรียนขยายโอกาส ดำเนินการ 1) ทำหนังสือถึงสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาสงขลา เขต 1 - 3 เพื่อขอความร่วมมือประสานตัวแทนครูหรือผู้บริหารโรงเรียนที่จะคัดเลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามผ่านระบบ Google Form โดยขออนุญาตเผยแพร่ข้อมูลตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ 2) กำหนดวันเวลาตอบแบบสอบถามและประสานผู้อำนวยการโรงเรียนเพื่อประชาสัมพันธ์และมอบหมายตัวแทนครูตอบแบบสอบถาม และ 3) รวบรวมข้อมูลจากการตอบแบบสอบถามมาวิเคราะห์และสรุปผล

ทั้งนี้ การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ได้จัดการประชุมเริ่มจากแนะนำคณะวิจัยพร้อมแจ้งวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูล 2 ครั้ง ดำเนินการบันทึกประเด็นสำคัญด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตร สภาพปัจจุบัน ปัญหา และอุปสรรคด้านการจัดการเรียนรู้ สิ่งที่ต้องคำนึงในการจัดการเรียนรู้ กระบวนการจัดการเรียนรู้ และผลลัพธ์ของการจัดการเรียนรู้ ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของโรงเรียน รวบรวมข้อมูลมาสังเคราะห์หาข้อสรุปสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูเพื่อกำหนดแนวทางและเตรียมความพร้อมรองรับการจัดการเรียนรู้เชิงรุกตามนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่จะมีประกาศใช้หลักสูตรฐานสมรรถนะในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานพร้อมกันในอนาคต โดยผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis) ตามวัตถุประสงค์การวิจัยด้วยการนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

การศึกษาวิจัย เรื่อง สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส มีผลการวิจัย ดังนี้

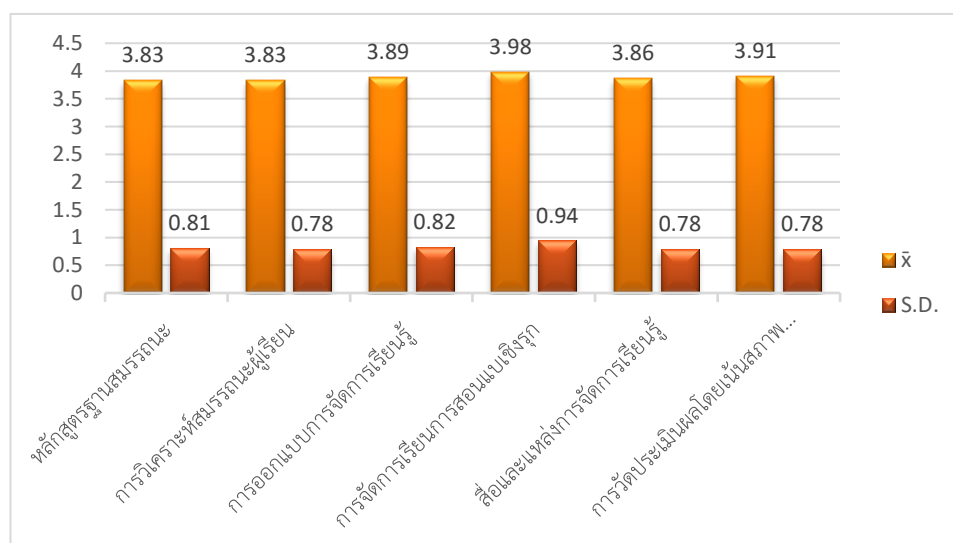
1. ผลการศึกษาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่องมีผลการวิจัยที่สังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนโรงเรียนนาร่องทั้งจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานี สรุปความเห็นภาพรวมได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 แสดงผลการสังเคราะห์องค์ประกอบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะจากการสัมภาษณ์ครูโรงเรียนนาร่องจังหวัดสตูลและปัตตานี 29 คน

จากแผนภูมิภาพที่ 1 ผลการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ตัวแทนโรงเรียนนาร่องทั้งจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานีเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญที่ครูควรได้รับการพัฒนามากที่สุด คือ การวิเคราะห์หลักสูตร การวิเคราะห์ผลลัพธ์การเรียนรู้ และการเขียนแผนการสอน รองลงมา คือ การวัดและประเมินผล และการออกแบบกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมตามลำดับ ซึ่งเมื่อนำข้อมูลที่ได้มาเทียบกับสมรรถนะครูประจำสายงาน 6 ด้านหลัก คือ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์สังเคราะห์และวิจัยเพื่อพัฒนาผู้เรียน 5) ภาวะผู้นำครู และ 6) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน) แล้วพิจารณาองค์ประกอบสำคัญที่สังเคราะห์ได้จากการสัมภาษณ์ดังกล่าว พบว่า ตรงกับสมรรถนะประจำสายงาน 3 อันดับแรกที่ครูควรได้รับการพัฒนามากที่สุด นั่นคือ 1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 2) การพัฒนาผู้เรียน และ 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน ซึ่งสอดคล้องกับผลการสังเคราะห์สมรรถนะประจำสายงานจากเอกสารงานวิจัย

2. ผลการประเมินความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส มีผลการวิจัยดังแผนภูมิ

ภาพที่ 2 ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ ของครูโรงเรียนขยายโอกาส

จากแผนภูมิภาพที่ 2 พบว่า ครูต้องการพัฒนา ด้านการสอนแบบเชิงรุกสูงสุด ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = 0.94) รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ($\bar{X} = 3.91$, S.D. = 0.78) ด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.89$, S.D. = 0.82) ด้านหลักสูตรและสื่อการเรียนรู้ ($\bar{X} = 3.86$, S.D. = 0.78) และด้านการวิเคราะห์สมรรถนะผู้เรียน ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.78) และด้านหลักสูตรฐานสมรรถนะ ($\bar{X} = 3.83$, S.D. = 0.81)

3. ผลการศึกษาแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า ครูโรงเรียนขยายโอกาสจังหวัดสงขลา ให้ข้อเสนอแนะซึ่งเป็นสาระสำคัญสำหรับนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า ครูต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กระจ่างในด้าน 1) องค์ความรู้เรื่องหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลผู้เรียน และ 4) การสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยครูมีความเห็นสอดคล้องกันว่า กระบวนการเรียนรู้ที่จะพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด คือ การจัดอบรมเชิงปฏิบัติ ที่มีทั้งบรรยาย พร้อมยกตัวอย่าง และการลงมือปฏิบัติที่มี Coaching ติดตามหลังจากเข้าร่วมอบรม และมีการสะท้อนคิดแลกเปลี่ยนเรียนรู้หลังดำเนินกิจกรรมทันที

อภิปรายผล

การศึกษาวิจัย เรื่อง สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส อภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ผลการศึกษา สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่องจังหวัดสตูลและจังหวัดปัตตานี พบว่า ประกอบด้วย 6 สมรรถนะหลัก ได้แก่ 1) การบริหารหลักสูตร 2) การพัฒนาผู้เรียน 3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 4) การวิเคราะห์/วิจัย 5) ภาวะผู้นำ และ 6) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน โดย 3 อันดับแรกที่ครูต้องการพัฒนามากที่สุด คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัย การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา ที่พบว่า แนวทางการเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาส มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านการจัดทำหลักสูตร ด้านการวางแผนการใช้หลักสูตร ด้านการนำหลักสูตรไปใช้ และด้านการประเมินหลักสูตร ซึ่งด้านที่มีความเป็นไปได้ในการปฏิบัติสูงสุด คือ ด้านการจัดทำหลักสูตร (นริศรา มากมี และธีรศักดิ์ อุปไมยอริชัย, 2564) ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะครูเห็นว่า สังคมในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในทุกด้าน การจัดทำหลักสูตรจึงต้องปรับเปลี่ยนให้ทันยุคสมัย ครูเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร จึงต้องตื่นตัวในการพัฒนาตนเองให้มีความเชี่ยวชาญด้านหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อออกแบบหลักสูตรที่สามารถพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้มีศักยภาพสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง ทันท่วงทีต่อการเปลี่ยนแปลงในสังคม ประกอบกับนโยบายด้านการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการที่ให้ความสำคัญกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน ครูจึงเห็นตรงกันว่าควรพัฒนาสมรรถนะด้านการบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ก่อนเป็นอันดับแรก เนื่องจากเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาที่จะส่งผลต่อผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนโดยตรง อย่างก็ตามจากการสัมภาษณ์ครูโรงเรียนนาร่องได้ข้อสรุปเพิ่มเติมว่า การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะจะประสบความสำเร็จได้นั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในโรงเรียนจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่เหมือนกัน และมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ ออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะให้เหมาะสมกับบริบทโรงเรียนและคุณลักษณะของผู้เรียน นอกจากนี้ เมื่อผู้บริหารสถานศึกษา และครูมีการโยกย้ายสถานศึกษาในการปฏิบัติหน้าที่ ควรจะต้องได้รับการอบรมเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างต่อเนื่อง และควรมีการฝึกปฏิบัติจัดทำกรอบแบบหลักสูตร มิใช่เพียงแค่การบรรยายเฉพาะหลักการและแนวทาง เนื่องจากครูหรือผู้บริหารที่ย้ายมาใหม่ ยังขาดความเข้าใจที่ชัดเจนในเรื่องของการออกแบบการจัดการเรียนรู้

ให้สอดคล้องกับสมรรถนะผู้เรียนที่สถานศึกษานั้น ๆ กำหนด ที่อาจแตกต่างไปจากสถานศึกษาเดิม โดยเฉพาะโรงเรียนที่มีการสอนต่างระดับอยู่รวมกันอย่างเช่นโรงเรียนขยายโอกาส ผู้บริหารควรมีการสำรวจและประเมินสมรรถนะครูว่ามีความเข้าใจเรื่องการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะเพียงใดเพื่อจะได้พัฒนาครูได้ตรงตามความต้องการ โดยทั้งนี้คณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้จากการสังเคราะห์ข้างต้นนี้มาใช้ในการสร้างแบบสอบถามเพื่อประเมินความต้องการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส

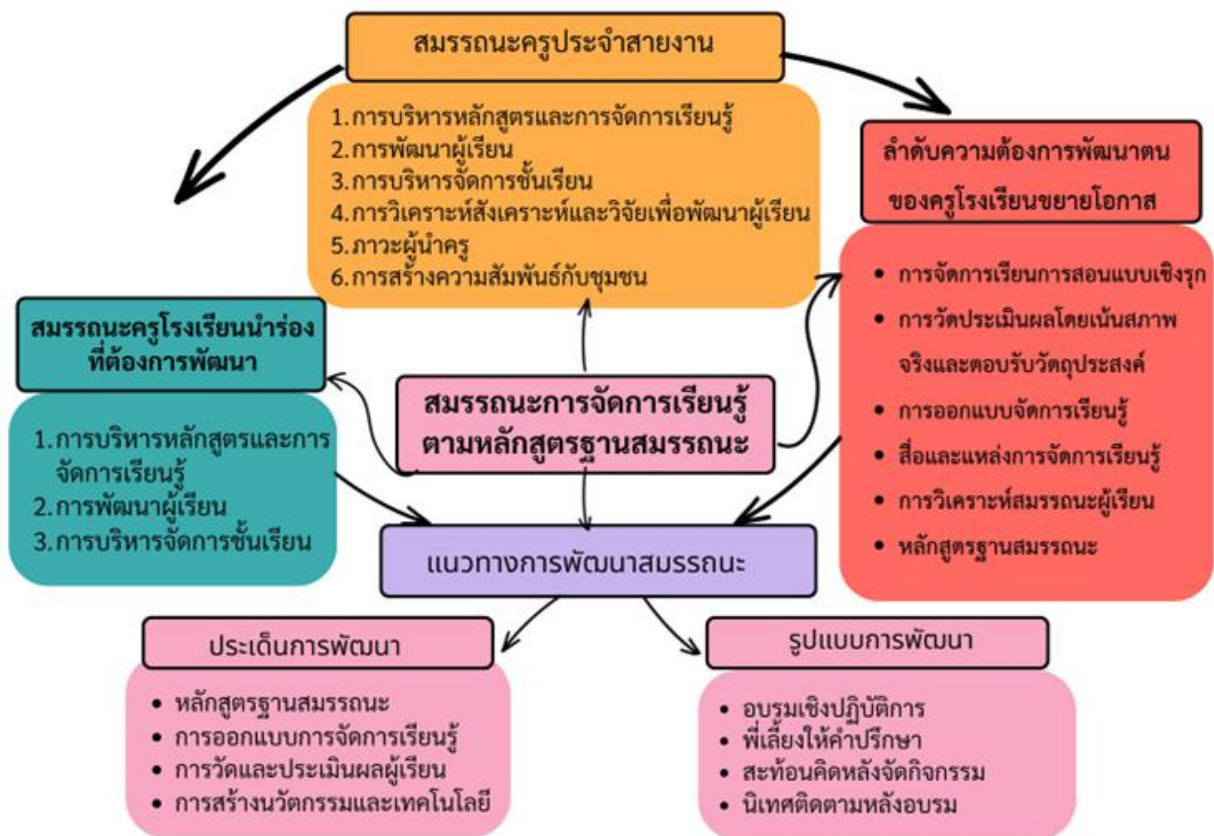
2. ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า ครูต้องการพัฒนาด้านการสอนแบบเชิงรุกมากที่สุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ เมื่อพิจารณาในเรื่องย่อยที่ครูให้ความสนใจมาก คือ การใช้รูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายสู่การพัฒนาสมรรถนะ นำมาวิเคราะห์ให้เชื่อมโยงกับสมรรถนะที่สอดคล้องกัน ถัดมา คือ การวัดและประเมินความก้าวหน้าในการปฏิบัติงานของผู้เรียนจากการสังเกตการปฏิบัติงาน การออกแบบแผนการจัดการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนใช้คุณลักษณะที่ได้เรียนรู้แล้วในสถานการณ์ต่าง ๆ ให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง การกำหนดผลการเรียนรู้อย่างชัดเจนว่าผู้เรียนสามารถทำอะไรได้เมื่อจบหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนรู้และสืบค้นข้อมูลผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตเพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งการใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ในการผลิตสื่อ/นวัตกรรมในการจัดการเรียนรู้ และออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้สอดคล้องกับระดับพัฒนาการทางสติปัญญาของผู้เรียน สอดคล้องกับ พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ ศึกษาสมรรถนะของครู 4 ด้าน พบว่า ด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด คือ การสอนในชั้นเรียน การบริหารจัดการชั้นเรียน การวัดผลระหว่างเรียน และสมรรถนะด้านทักษะชีวิตส่วนตนของครู (พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ, 2564) ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูในยุคประเทศไทย 4.0 ของ ฐาปวิ หนองหารพิทักษ์ และคณะ พบว่า ระดับความคิดเห็นของครูมีความคาดหวังต่อสมรรถนะของครู ด้านการพัฒนาผู้เรียนมากที่สุด รองลงมา คือ การพัฒนาตนเอง และการบริหารจัดการชั้นเรียน นำสู่การหารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครู โดยใช้รูปแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญมาพัฒนาาร่วมกับการจัดการเรียนการสอน (ฐาปวิ หนองหารพิทักษ์ และคณะ, 2565) และสอดคล้องผลการวิจัยสมรรถนะที่จำเป็นของครูใหม่ที่ให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ของ ธนกฤต อึ้งน้อย พบว่า เป็นกลุ่มสมรรถนะประจำสายงาน ได้แก่ สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ สมรรถนะการพัฒนาทักษะและคุณลักษณะของผู้เรียน สมรรถนะการบริหารจัดการชั้นเรียน สมรรถนะด้านภาวะผู้นำครู และสมรรถนะการสร้างความสัมพันธ์และความร่วมมือกับชุมชนเพื่อการจัดการเรียนรู้ (ธนกฤต อึ้งน้อย, 2563) และยังสอดคล้องกับ วัลภา นิลเขต และคณะ ที่สังเคราะห์คุณลักษณะสำคัญของครูผู้สอนกับการจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะเพื่อการจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะในศตวรรษที่ 21 พบว่า ครูมี 4 คุณลักษณะ คือ 1) ครูผู้เริ่มต้น (Starter) ครูที่สามารถวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของผู้เรียนในเรื่องความรู้ ทักษะและคุณลักษณะที่จำเป็นจนนำไปสู่การออกแบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลอย่างมีประสิทธิภาพ 2) ครูผู้ฝึก (Trainer) เป็นครูที่สามารถจัดประสบการณ์การเรียนรู้เชิงรุกด้วยกิจกรรมและสถานการณ์ที่หลากหลายเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง 3) ครูผู้บรรลุความสำเร็จ (Achiever) ครูที่มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ในการออกแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนสามารถแสดงสมรรถนะที่ชี้ให้เห็นถึงความสามารถในการประยุกต์ใช้ความรู้ และ 4) ครูผู้มีความยืดหยุ่น (Resilient) เป็นครูที่อำนวยการจัดการเรียนรู้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาและให้ข้อมูลย้อนกลับแก่ผู้เรียน (วัลภา นิลเขต และคณะ, 2565)

3. แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ครูต้องได้รับการพัฒนาความรู้ความเข้าใจให้กระจ่างในด้าน 1) องค์ความรู้เรื่องหลักสูตรฐานสมรรถนะ 2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3) การวัดและประเมินผลผู้เรียน และ 4) การสร้างนวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งเมื่อพิจารณาแต่ละประเด็นแล้วจะเห็นว่ามีความเชื่อมโยงกับสมรรถนะ

ครูประจำสาขางานใน 3 ลำดับแรก จาก 6 สมรรถนะหลัก ทั้งนี้ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียน และการบริหารจัดการชั้นเรียนที่เหมาะสม ทำให้ครูมีความเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้บรรลุผลมากยิ่งขึ้น และจากการวิเคราะห์ข้อเสนอแนะในคำถามปลายเปิด ทำให้ได้แนวพัฒนาเพิ่มเติมด้านกระบวนการที่ใช้ในการพัฒนาว่า ควรเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการแบบมีพี่เลี้ยงคอยดูแลให้คำปรึกษา และการติดตามหลังการอบรม ซึ่งในการจัดอบรมแต่ละครั้งควรให้ตัวแทนครูแต่ละโรงเรียนเข้าร่วมอย่างน้อย 2 คน ขึ้นไป เพื่อให้สามารถเป็นแกนนำในการผลักดันและนำสิ่งที่ได้เรียนรู้ไปดำเนินการต่อยอดจนบรรลุผลตามเจตนารมณ์ที่มุ่งหวัง

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่จากการวิจัยครั้งนี้ คือ ข้อเสนอความต้องการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ที่สะท้อนคิดจากผู้บริหารและครูโรงเรียนนำร่องผู้มีประสบการณ์ใช้หลักสูตรและความต้องการของครูโรงเรียนขยายโอกาสที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการออกแบบหลักสูตรการอบรมเพื่อพัฒนาครูเชิงนโยบายหรือแนวทางปฏิบัติของสถานศึกษาและสำนักงานเขตพื้นที่ในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาครู ดังภาพ

ภาพที่ 3 ความต้องการพัฒนาและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากการวิจัย สรุปผลได้ว่า 1) สมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนนาร่อง ประกอบด้วย 6 สมรรถนะหลัก ได้แก่ 1.1) การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ 1.2) การพัฒนาผู้เรียน 1.3) การบริหารจัดการชั้นเรียน 1.4) การวิเคราะห์/วิจัย 1.5) ภาวะผู้นำ และ 1.6) การสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน พบว่า 3 อันดับแรกที่ครูต้องการพัฒนาเรียงจากมากที่สุด คือ การบริหารหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ รองลงมา คือ การพัฒนาผู้เรียน และ การบริหารจัดการชั้นเรียน 2) ความต้องการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส พบว่า ครูต้องการพัฒนาด้านการสอนแบบเชิงรุกสูงสุด รองลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และด้านการออกแบบการจัดการเรียนรู้ และ 3) แนวทางการพัฒนาสมรรถนะด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาส ที่ครูควรได้รับการพัฒนา 3.1) องค์ความรู้หลักสูตรฐานสมรรถนะ 3.2) การออกแบบการจัดการเรียนรู้ 3.3) การวัดและประเมินผล และ 3.4) การสร้างนวัตกรรม/เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้ โดยกระบวนการพัฒนาที่เหมาะสมควรเป็นการอบรมเชิงปฏิบัติการ พร้อมการให้คำปรึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ ผู้บริหารควรสนับสนุนให้ครูได้รับการอบรมพัฒนาองค์ความรู้และมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษา รวมถึงการสอนแบบเชิงรุกสูงสุด การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง และการออกแบบการจัดการเรียนรู้ตามความต้องการของครู การสร้างนวัตกรรม/เทคโนโลยีเพื่อการเรียนรู้โดยจัดพี่เลี้ยงคอยให้คำปรึกษาและติดตามผลอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีความเหมาะสมสอดคล้องกับบริบทชุมชนและความต้องการของผู้เรียน ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ควรนำข้อเสนอความต้องการพัฒนาสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาสไปวิจัยต่อยอดเรื่อง การออกแบบหลักสูตรอบรมด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะ การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนขยายโอกาส การขับเคลื่อนหลักสูตรอบรมระยะสั้นเพื่อพัฒนาสมรรถนะครูอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ครูได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเกิดผลระยะยาว

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณสนับสนุนการวิจัยจากกองทุนส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัย และนวัตกรรม ประจำปีงบประมาณ 2567 และข้อมูลจากโครงการวิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรฐานสมรรถนะของครูโรงเรียนขยายโอกาสในจังหวัดสงขลา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2563). การจัดการเรียนรู้ฐานสมรรถนะเชิงรุก. เรียกใช้เมื่อ 29 กันยายน 2568 จาก <https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1801>
- กัมพล เจริญรักษ์. (2565). การพัฒนาหลักสูตรฐานสมรรถนะของสถานศึกษานำร่องพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากระบี่ เขต 2. วารสารครุทรรศน์, 2(1), 15-28.
- ฐาปวิ หนองหารพิทักษ์ และคณะ. (2565). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูระดับประถมศึกษาคุณครูประเทศไทย 4.0. วารสารนวัตกรรมการบริหารและการจัดการ, 10(3), 29-40.
- ชนกฤต อึ้งน้อย. (2563). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- นริศรา มากมี และธีรศักดิ์ อุปไมยอิชัย. (2564). การเตรียมการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาฐานสมรรถนะของโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พิจิตร เขต 1. ใน สารนิพนธ์หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยนเรศวร.

- ประคอง กรรณสูต. (2542). สถิติเพื่อการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- แผนการปฏิรูปประเทศด้านการศึกษา (ฉบับปรับปรุง). (2564). ราชกิจจานุเบกษา เล่ม 138 ตอนพิเศษ 44 ง หน้า 295 (25 กุมภาพันธ์ 2564).
- พวงเพ็ญ อินทรประวัติ และคณะ. (2564). สมรรถนะของครู 4 ด้านที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนมากที่สุด. วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์, 22(1), 180-195.
- วัลภา นิลเขต และคณะ. (2565). STAR: คุณลักษณะสำคัญของครูกับการจัดการหลักสูตรฐานสมรรถนะ. วารสารวิชาการสถาบันเทคโนโลยีแห่งสุวรรณภูมิ, 8(1), 439-453.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2562). เข้าใจสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับประชาชน และเข้าใจหลักสูตรฐานสมรรถนะอย่างง่าย ๆ ฉบับครู ผู้บริหาร และบุคลากรทางการศึกษา. เรียกใช้เมื่อ 20 กันยายน 2568 จาก <https://www.onec.go.th/th.php/book/BookView/1661>
- Mkonongwa, L. M. (2018). Competency-based teaching and learning approach towards quality education. Retrieved September 20, 2025, from <https://shorturl.asia/pNqcb>